

Zvolací výpovědi v češtině: kontrastivní pohled

Markéta Malá – Zuzana Nádraská (Praha)

EXCLAMATIVE UTTERANCES IN CZECH: A CONTRASTIVE VIEW

The text focuses on the formal realization of the communicative function of exclamation in Czech. Since Czech exclamative sentences do not constitute a separate formally distinct sentence type, we apply a contrastive (English — Czech) corpus-assisted approach to identify the formal indicators of exclamations at various language levels. Following Michaelis (2001), exclamations are defined as expressions of the speaker's affective response to a situation; they comprise two components, namely the speaker's assessment of a situation as extreme or non-canonical and the recoverability of the propositional content. Although there is no unambiguous conventional pairing between the exclamative function and its formal expression in Czech, the analysis has shown that the exclamation is typically indicated by the accumulation of marked linguistic means pertaining to various language levels, such as intonation/punctuation, expressive lexis, intensifying adverbs and particles and deviations from the canonical word order.

KEYWORDS

exclamation, contrastive corpus-assisted analysis, formal indicators, markedness

KLÍČOVÁ SLOVA

zvolání, kontrastivní korpusově založená analýza, formální indikátory, příznakovost

DOI

<https://doi.org/10.14712/23366591.2023.2.1>

1. ZVOLÁNÍ – TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Mluvní akt, tj. základní jednotka mezilidského jazykového jednání, se v konkrétní situaci realizuje ve formě výpovědi (Daneš a kol., 1987, s. 306–307). Výpovědi rozumíme základní textovou jednotku, konkrétní výsledek či produkt aktuálního řečového aktu; mluvní akt se skládá ze tří dílčích aktů, tj. aktu referenčního, predikačního a ilokučného (Daneš a kol., 1987, s. 306–307; Grepl — Karlík, 1998, s. 410–420). Akt ilokučný lze vidět jako komunikační záměr či cíl, kterého chce mluvčí svou výpovědí dosáhnout vzhledem k adresátovi, jinými slovy jako komunikační funkci výpovědi (Grepl — Karlík, 1998, s. 419; Daneš a kol., 1987, s. 308; Čechová a kol., 2011, s. 271). Komunikační funkce výpovědi je determinována souborem interakčních podmínek, poznatků a předpokladů, záměrem mluvčího, ale také postojem mluvčího k obsahu výpovědi (Daneš a kol., 1987, s. 311–312).

Z komunikativního/diskurzivního hlediska představuje zvolání subjektivně zabarvenou výpověď vyjadřující emocionální reakci (např. překvapení, uznání či obdiv), hodnocení či postoj mluvčího (Huddleston — Pullum, 2002, s. 922; Biber a kol., 1999, s. 202; Siemund, 2015, s. 702). Zvoláním mluvčí vyjadřuje překvapení nad situací, kte-

rou hodnotí jako „nekanonickou“, neobvyklou a v rozporu s očekáváním (Michaelis, 2001, s. 1039). Zásadním aspektem pro funkční a konceptuální vymezení zvolání je rozdíl v kontextové zapojenosti jeho jednotlivých částí. Zatímco komunikativně novým (nesdíleným, nepresuponovaným) aspektem zvolání je vyjádření škály či stupně kvality a podivení mluvčího nad tímto extrémním stupněm vlastnosti, propoziční obsah, zejména pak nositel extrémní vlastnosti, je kontextově zapojený, presuponovaný a mluvčí jej sdílí s adresátem (Michaelis, 2001, s. 1039–1040; srov. Siemund, 2015, s. 702–703). Z perspektivy řečového aktu funguje tedy zvolání jako tvrzení o neočekávanosti extrémního stupně hodnocené vlastnosti, přičemž hodnocení mluvčího nemusí být explicitně vyjádřeno (Michaelis, 2001, s. 1041). Příklady (1) – (4) ilustrují prototypická zvolání v angličtině a jejich české překladové protějšky.

(1) *What big eyes you have.* — *Máš tak veliké oči.*

(2) *How high this ceiling must be.* — *To je ale výška, ten strop, vidíte?*

(3) *How exciting!* — *To je tak vzrušující!*

(4) *What a country!* — *Tohle je kraj!*

Hodnotící (intenzifikační) komponenty v příkladech (1) – (3) jsou lexikálně-gramatického charakteru (*what big eyes, tak veliké oči, how high, ale výška, how exciting, tak vzrušující*); příklad (4) ukazuje na možnou absenci explicitního hodnocení. Aspekt kontextové zapojenosti se reflektuje v přítomnosti tázacího dovětku nebo deiktických prostředků referujících k adresátovi (*vidíte, you, máš*), anaforických zájmen (*this, to, ten, tohle*), nebo v úplné redukci kontextové zapojeného komponentu (anglická zvolací věta v př. 3 a 4).

2. ZVOLACÍ VÝPOVĚDI V ANGLIČTINĚ A V ČEŠTINĚ

Přestože se zvolání v angličtině vyznačuje velkou formální (lexiko-gramatickou a prozodickou) různorodostí, má anglická zvolací věta svou prototypickou distinktivní syntaktickou strukturu, kterou se zřetelně odlišuje od ostatních intenčních větných typů (Huddleston — Pullum, 2001, s. 923; Siemund, 2015, s. 698; srov. Michaelis, 2001). Nejčastější typ zvolací věty se vyznačuje prepozicí slovesného doplnění uvedeného počátečním *what* (*what big eyes* př. 1) nebo *how* (*how high* př. 2) (Dušková a kol., 2006 [1988], s. 333; Siemund, 2015, s. 703). Na základě sémantických (faktivnost, postoj mluvčího atd.) a syntaktických vlastností (slovosled, intenzifikátory *what* a *how*) lze zvolací větu stavět do paradigmatické opozice s ostatními větnými typy (oznamovací, tázací, rozkazovací) a lze ji považovat za samostatný větný typ (Siemund, 2015, s. 705–706). Kvantitativní analýza (Siemund, 2015, s. 710–711) ukázala, že díky kontextové zapojenosti mají zvolací výpovědi často redukovanou (nevětnou) strukturu — v 79,2 % formy uvozené *what* (př. 4) a ve 46,6 % případy uvozené *how* (př. 3). Důležitým faktorem je, že anglická zvolací věta je na rozdíl od ostatních větných typů

funkčně omezena, má užší funkční rozsah a typicky plní funkci přímého řečového aktu, tj. zvolání (zvolací výpovědi) (Huddleston — Pullum, 2001, s. 922–923; srov. Siemund, 2015, s. 724). Proto ji lze využít jako indikátor zvolací funkce.

V českých gramatikách, na které odkazujeme, není status zvolacích vět zcela vyhraněný a zvolání se jako samostatná komunikační funkce nerozlišuje (Daneš a kol., 1987; Grepl a kol., 1995; Grepl — Karlík, 1998; Štícha a kol., 2013; Čechová a kol., 2011). Karlík a kol. (1995, s. 588–589, 598–622) a Grepl — Karlík (1998, s. 429–477) podávají výčet osmi základních komunikačních funkcí a jejich jazykových indikací reflektujících kritéria komunikačního záměru a vztahu „slov k světu“ (asertivní, direktivní, interogativní, komisivní, permisivní a koncesivní, varování, expresivní a satisfaktivní a výpovědi deklarativní). Štícha a kol. (2013, s. 755–776) rozlišují komunikační funkci kontaktovou, sdělovací, zjišťovací, apelovou, expresivní a přací. Čechová a kol. (2011, s. 271–274) se omezují na čtyři základní komunikační funkce, tj. oznamovací, rozkazovací, tázací a přací.

Na rozdíl od angličtiny česká zvolací věta samostatný, formálně odlišený větný typ netvoří. Od ostatních větných typů se odlišuje pouze intonací, kdežto syntaktická struktura je stejná jako ve větě oznamovací, tázací, rozkazovací nebo přací (Dušková a kol., 2006 [1988], s. 333). Vymezení zvolací výpovědi se proto v českých mluvnicích spojuje hlavně se „zvolací“ intonací. „[T]ónový průběh koncové intonace“ se v situaci, kdy v jazyce není pro vyjádření postoje mluvčího „speciální slovesný způsob nebo jiný jazykový signál“, pokládá za zásadní (Grepl, 1967, s. 33). Štícha a kol. (2013, s. 774) například uvádí, že zvolací funkce v češtině „často vyplývá z obsahu výpovědi, která je pronesena jistou zdůrazňující intonací“; tato zdůrazňující intonace se používá při citovém zaujetí mluvčího a je charakterizována stoupavě klesavou kadencí (Daneš a kol., 1987, s. 322). Také Grepl — Karlík (1998, s. 424; srov. Grepl a kol., 1995, s. 587) zastávají názor, že „intonační ztvárnění“ je pro vymezení zvolacích výpovědí důležitější než hledisko funkční, protože „všechny funkční typy výpovědí mohou být [...] proneseny s intonací mírnou, ‚nezvolací‘ [...], nebo s intonací výraznou, ‚zvolací‘“. Stejný názor lze najít i u Čechové a kol. (2011, s. 270, 278) — stoupavě klesavá intonace dodává výpovědi oznamovací, rozkazovací nebo tázací emocionální náboj a činí z ní výpověď zvolací.

To, jaké typy komunikačních funkcí se v jazyce rozlišují (a tedy i možné mezijazykové rozdíly), vysvětluje Čechová a kol. (2011, s. 271) tak, že komunikační funkce výpovědi „vyplývá už z její nejobvyklejší větné formy“ a „konkrétní, velmi rozmanité komunikační funkce lze zobecnit ve vztahu k typickým formám těchto funkcí“. Čtyři základní komunikační funkce, které Čechová a kol. (2011, s. 271) rozlišují, se přímo vyjadřují čtyřmi základními komunikačními formami, tj. oznamovací, rozkazovací, tázací a přací. Důvody pro rozdílnou klasifikaci komunikačních funkcí v angličtině a češtině lze tedy spatřovat v tom, že angličtina disponuje pro vyjadřování zvolací funkce formálně odlišenou zvolací větou, kdežto čeština ne.

Dalším relevantním aspektem pro ne/rozlišení zvolací funkce je hierarchizace v rámci klasifikace komunikativních funkcí. Zatímco základní komunikační funkce disponují specifickými vyjadřovacími prostředky na všech jazykových rovinách, k vyjádření komunikačních funkcí, které jsou jim „spíše podřazeny, protože nestojí hierarchicky na téže rovině“ (Stehlíková, 1999, s. 55), využívají mluvčí na některých

rovinách prostředky, které primárně slouží k realizaci jiných funkcí (Ibid.). Jedná se o tzv. funkce „doplňující“, „akcidenční“, které se na tvorbě základních funkcí „podílejí jakožto jemnější emoční odstíny“ (Ibid.).

Zdá se, že zvolací funkce má v češtině k dispozici specifické prostředky jen na jedné rovině (tj. zvolací, stoupavě klesavou intonaci) a na dalších rovinách využívá prostředků, jež primárně slouží pro vyjádření jiných komunikačních funkcí. Může být tedy chápána jako funkce podřazená základním komunikačním funkcím.

Zvolací, stoupavě klesavé kadence se užívá v kombinaci s různými větnými modifikacemi pro vyjadřování konstitutivních či pouze doprovodných postojů mluvčího přítomných ve výpovědích s různou komunikační platností, např. s komunikační funkcí výtky, námitky a protestu, varování nebo s funkcí oznamovací (Karlík a kol., 1995, s. 577–578, 596, 598; podobně též Grepl — Karlík, 1998, s. 396–398, 442, 449, 452). Relevantní je v této souvislosti tzv. podivová otázka, která nemá funkci interogativní, ale vyjadřuje podiv nad neočekávaností vyjádřeného obsahu (Karlík a kol., 1995, s. 609, 612; Grepl — Karlík, 1998, s. 463, 465–466); „zřejmý, třebaže neočekávaný stav věci“ bývá v podivové otázce indikován částicemi a stoupavě-klesavou kadencí (Daneš a kol., 1987, s. 275, 333–334). Meyer (2017) hovoří přímo o „exklamativní otázce“, v níž „[m]luvčí předpokládá, že vyjádřená propozice je platná a známá také posluchači, a informuje posluchače o tom, že tato propozice platí do nějaké nečekané, extrémní míry“; vyjadřuje spíše údiv ze strany mluvčího než otázkovost, a ilokučně tedy patří k mluvním aktům expresivním. Štícha a kol. (2013, s. 764) charakterizují podivovou otázku jako směs „ověřování, námitky, podivu atp.“.

Podiv, údiv či překvapení patří mezi citové (emocionální) postoje, které bývají s komunikačními funkcemi „spjaty volněji, spíše se na ně navrstvují, doprovázejí je“, většinou se vyjadřují „specifickými typy intonací (tzv. intonace zvolací)“ (Karlík a kol., 1995, s. 632; Grepl — Karlík, 1998, s. 491) a obecně se reflektují ve „výrazové expresivitě výpovědi“ (Čechová a kol., 2011, s. 277). Štícha a kol. (2013, s. 774) hovoří o podivu přímo jako o komunikační funkci. Komunikační funkce podivu spadá pod tzv. „speciální komunikační funkce“ v rámci funkce apelové, často vyplývá z obsahu výpovědi a lze ji vyjádřit různými způsoby, včetně zdůrazňující intonace a řady gramatických či lexikálně-gramatických prostředků, např. otázkovou větnou formou a částicemi (Štícha a kol., 2013, s. 774; srov. Stehlíková, 1999). Vymezení postoje podivu a překvapení je v souladu s definicí výpovědi s funkcí zvolání tak, jak ji podává Michaelisová (2001) a jak ji užíváme v našem příspěvku.

Přestože intonace hraje ve vyjadřování zvolací funkce zásadní roli, můžeme předpokládat, že i v mluveném jazyce, kam zvolací výpovědi spadají, je možné nalézt „určitou pravidelnost a ustálenost“ (Hoffmannová — Zeman, 2017, s. 47) a tedy i určité jazykové „prostředky, jimiž může mluvčí víceméně jednoznačně signalizovat, s jakým cílem (záměrem) svou výpověď realizuje, a které adresátovi umožňují správně (úspěšně) její komunikační funkci v dané situaci porozumět“ (Karlík a kol., 1995, s. 591; srov. Grepl — Karlík, 1998, s. 434). Míra ustálenosti těchto prostředků a jejich konvencionalizace se ale pro různé funkce liší (Karlík a kol., 1995, s. 570). Typické výrazy (indikátory) lze najít i pro vyjadřování postojů překvapení a údivu (Karlík a kol., 1995, s. 632; Grepl — Karlík, 1998, s. 491–492). U expresivních výpovědí se „zá-

měrn[é] výrazov[é] aktualizace“ obvykle dosahuje kumulací lexikálních, gramatických a zvukových prostředků vyjadřujících citovost (např. citoslovce, citové částice, aktualizované gramatické formy, změny ve slovosledu, inverze aktuálního členění, zvolací intonace) (Čechová a kol., 2011, s. 277–278).

Vzhledem k absenci konceptu zvolání jako základní komunikační funkce ve výše zmíněných českých gramatikách a k tomu, že se v našem příspěvku snažíme podat lexikálně-gramatickou charakteristiku českých výpovědí, které funkčně odpovídají anglickým zvolacím výpovědím/větám, se opíráme o pojetí zvolání, jak je definuje Michaelisová (2001). Funkci zvolání lze souhrnně charakterizovat přítomností následujících aspektů: zvoláním mluvčí vyjadřuje pozitivní nebo negativní emocionální reakci, zejména pak překvapení nad neobvyklostí situace; vyjádřená propozice je platná a známá také posluchači; propozice platí do nějaké nečekané, extrémní míry (Michaelis, 2001; Meyer, 2017). Zvolání lze tedy považovat za komunikační funkci výpovědi, k jejíž signalizaci se budou používat kromě intonační křivky i jiné gramatické a lexikální prostředky; na tyto prostředky lze nahlížet jako na indikátory výše zmíněných funkčních aspektů.

3. METODA A DATA

Metodu, kterou jsme pro identifikaci prostředků indukujících zvolací funkce zvolily, můžeme označit jako kontrastivní a korpusově založenou. V kontrastivním přístupu vycházíme z toho, že veškerá srovnávání se zakládají na obecném předpokladu, že jevy, které porovnáváme, mají něco společného (Krzyszowski, 1990, s. 15). Takové ‚tertium comparationis‘ představuje v porovnávání jazyků komunikační funkce, k níž je možné vztáhnout různorodé jazykové prostředky, jimiž se v různých jazycích vyjadřuje (srov. Mathesius, 1936, s. 95). Hledáme tedy funkční ekvivalenty v obou jazycích a zkoumáme jazykově specifické prostředky jejich vyjadřování. Jako indikátory zvolací funkce využíváme anglické výrazy *how* a *what* (v iniciální pozici ve větě s přímým slovosledem nebo v odpovídající větě redukované). Místo velmi široké otázky ‚jak čeština vyjadřuje zvolací funkci‘ si můžeme díky tomu položit snáze uchopitelnou otázku ‚jaké prostředky používá čeština pro vyjádření takové komunikační funkce, která se v angličtině vyjadřuje pomocí vět zvolacích uvozených *how* nebo *what*‘. Překladové protějšky anglických zvolacích vět s *how* a *what* pak analyzujeme jako formální koreláty téže funkce v češtině (srov. Gast, 2015). Tato metoda nám umožňuje postupovat v cílovém jazyce od funkce k její formální realizaci.

Náš výzkum se opírá o anglicko-český sub-korpus paralelního překladového korpusu *InterCorp* (verze 14, 2022). Využily jsme texty, které jsou nejbliž mluvenému jazyku — přímou řeč v beletrii a filmové titulky. Pracovaly jsme s anglickými originálními texty (44 knih a 94 filmů); velikost korpusu je 95,4 milionu tokenů. V anglických textech jsme identifikovaly věty s iniciálním *how* a *what a/an*, včetně četných vět redukováných, obsahujících jen predikační jádro s intenzifikátorem *how* nebo *what* (ve formulaci dotazu byly vyloučeny tázací věty). Výsledky dotazu byly automaticky randomizovány a manuálně byly vyřazeny jiné než zvolací věty.

Popis zvolacích vět, který prezentujeme níže, se opírá o analýzu prvních 200 anglických zvolacích vět (100 uvozených *what* a 100 s *how*) a jejich českých překladových protějšků.

Výhodou paralelních překladových korpusů je, že obsahují texty, které by měly vyjadřovat tytéž významy a diskurzní funkce ve výchozím (zdrojovém) i cílovém jazyce. V překladových ekvivalentech pak můžeme vysledovat určité „vzorce“ korespondence mezi oběma jazyky (Johansson, 2011). Práce s překladem jako jediným referenčním rámcem má ale také svá úskalí — mluví se o „třetím kódu“, tedy jazyce charakteristickým pro překladové texty (Ebeling — Ebeling, 2020, s. 98; Frawley, 1984; Chlumská, 2017; Martinková, 2014, s. 273–275). Abychom omezily vliv překladu, ověřujeme užívání překladových protějšků anglických zvolacích vět v originálních českých mluvených textech s využitím korpusu ORAL (2017), který obsahuje transkripty nahrávek převážně neformálních rozhovorů rodilých mluvčích češtiny z celého území ČR z let 2002–2011 (1 297 unikátních mluvčích, 6,4 milionu pozic). Korpus ORAL zde využíváme jako „banku příkladů“ (Lüdeling — Kytö, 2008, s. ix), aniž bychom usilovaly o kvantifikaci zastoupení daných jazykových prostředků. V následující podkapitole budou české zvolací výpovědi ilustrovány jak doklady z beletrie a filmových titulků (B), tak příklady z korpusu ORAL (O).

4. SIGNALIZACE ZVOLACÍ FUNKCE V ČEŠTINĚ

4.1 INDIKÁTORY ZÁKLADNÍCH ASPEKTŮ ZVOLACÍCH VÝPOVĚDÍ

České překladové protějšky anglických zvolacích vět uvozených intenzifikátory *how* a *what* ukazují, že na indikaci zvolací funkce se v češtině podílejí jak prostředky lexikální, tak gramatické. Zvolací funkce je přitom signalizovaná interakcí kumulovaných, často polyfunkčních prostředků. Tyto prostředky reflektují základní aspekty zvolacích výpovědí. Skutečnost, že vyjádřená propozice je známá také adresátovi, se projevuje v užití různých indikátorů zapojení do kontextu verbálního (anaforické prostředky, ve 43,5 % dokladů; př. 5 a, b)¹ a situačního (deiktické prostředky, v 9,5 % dokladů; např. osobní zájmeno v př. 5 c); oba typy prostředků se přitom mohou kombinovat (př. 5 d). Spadají sem také prostředky, jimiž mluvčí navazuje kontakt s adresátem: vokativ (př. 6 a, b), tázací dovětky (př. 6 b), věty s přísudkem ve 2. osobě (př. 5 c, 6 c) nebo interakční dativ s odkazováním k adresátovi (př. 6 d, e; srov. Fried, 2019, s. 227).

1 Slovo *to* je v těchto případech možné pokládat za proformu, jejímž antecedentem je celá propozice (Adamec, 1998, s. 55), např. *To je tak milé!*, nebo substantivní fráze. Tyto konstrukce se mohou vyznačovat „svou kongruencí s predikátovým substantivem místo s podmětem“ (Adamec, 1998, s. 56), např. *To byl pitomec!* V některých případech je ale blíže „emocionální částici ve funkci navazovací“ (Klimešová a kol., 2015, s. 22), např. *Ano, to máte pravdu*. Pro popis jeho funkce ve zvolacích výpovědích je důležitá jeho „deiktická a/nebo koreferenční platnost“ v obou typech užití (Klimešová a kol., 2015, s. 24).

- (5) a. To je od ní milé. (B)
 b. L: to sou ty největší žrouiti sou dycky nejhubenější
 E: to je tak sprostý! (O)²
 c. Jste k nám tak dobrý. (B)
 d. A jak s ním to děvče hezky mluví [...] (B)
- (6) a. Ach, jsem hloupá, Edwine. (B)
 b. to je síla mladej pane vidte (O)
 c. dyž ty máš takový dobrý buchtu (O)
 d. To vám byla ohromná sranda. (B)
 e. to ti je taková knajpa. taková špeluňka to je (O)

Zvolání současně charakterizuje pozitivní nebo negativní emocionální reakce mluvčího vyvolaná nečekaně extrémní mírou nějaké vlastnosti. Pro zvolací výpovědi je, zdá se, příznačná intenzifikace tázacími výrazy (*jaký, jak, kolik* se vyskytlo ve 38 % dokladů; př. 7 a, b) nebo anaforickými intenzifikátory (*tak, ten, tolik, takový* v 11 % dokladů; př. 7 c; srov. Michaelis, 2001, s. 1040). Na roli tázacích zájmen a příslovci „v úkonu citových částic“ poukazuje i Grepl (1967, s. 73) a připisuje jim funkci „vyjádření údivu (podivu) plynoucího z velké míry děje nebo vlastnosti“. Adjektivní a adverbialní intenzifikátory jsou méně časté (např. *dokonalej pitomec, moc dobře, strašně nerada* (B)). Za indikátory vysoké míry můžeme pokládat také genitiv množství (př. 7 d),³ komparativy a superlativy adjektiv (př. 7 e), nebo prefix *pra-* se zesilovací funkcí (*prapodivná věc* (B); srov. Grepl a kol., 1995, s. 178). Subjektivní hodnocení mluvčího se projevuje v užití postojových predikátorů, částic a modálních sloves, které signalizují postoje epistemické (př. 8 a), preferenční (8 b) nebo evaluativní (př. 8 c) (srov. Grepl — Karlík, 1998, s. 479–480; Cvrček, 2015, s. 349–351). S vyjádřením „subjektivní emocionalita“ souvisí i výskyt mirativního interakčního dativu (Fried, 2019, s. 233; srov. Grepl, 1967, s. 73 „dativ libosti“; př. 8 c, d). Repertoár prostředků, jimiž „mluvčí akcentuje svou zainteresanost“ (Hoffmannová — Zeman, 2017, s. 51), doplňují expresivně zabarvené lexikální prostředky (*Mizerný, všivý svět!* (B)) nebo citoslovce (*ježiš takovej hnus!* (O); srov. Cvrček, 2015, s. 351–353).

- (7) a. Jaká ostuda. (B)
 b. Jaký kozí rohy má. (O)
 c. Takový hodný člověk! (B)

2 Kopřivová (2022a, b) zkoumá kombinační a funkční aspekty bigramu *to je* v autentické mluvené češtině (ORAL). *To je* se často řetězí s dalšími částmi řeči, např. s předložkami, (intenzifikačními) zájmeny a příslovci, částicemi a evaluativními adjektivy a substantivy. Tyto kombinace (trigramy) slouží k vyjádření postoje mluvčího, např. k vyjádření pozitivního či negativního hodnocení, ne/souhlasu, překvapení či satisfakce. Důležitou vlastností těchto kombinací je ustálenost a stereotypní formulace (Kopřivová, 2022b, *passim*). Podobné kombinace se často objevují i v našich dokladech (např. 5 a, b; 6 b, f a další).

3 Grepl (1967, s. 53) hovoří o tzv. citovém genitivu a uvádí následující příklady: *Těch procházek, schůzek a těch plánů do budoucnosti! Té bídy za války!*

- d. Těch keců co mi napovídal. (B)
 e. Blbější slovo jste nenašli? (B)⁴

- (8) a. Jak jen můžete dělat že nevíte vo koho de? (O)
 b. Jak ráda sem chodila tancovat k Žábě. (O)
 c. To je mi ale panenka! (B)
 d. To je mi překvápko! (B)

Relativně marginálním (4 %) intenzifikačním prostředkem a indikátorem zvolací funkce je asyndetická koordinace. Asyndetická koordinace je stylisticky příznakový rétorický prostředek, který slouží ke zvýšení tempa diskurzu a jeho emocionálního účinku; má efekt dramatické intenzifikace a zvýšení naléhavosti situace (Quirk a kol., 1985, s. 918; Crystal, 2008, s. 470; Greene — Cushman, 2016, s. 97–98; Hebron, 2003, s. 22–23), což je v souladu s funkcí zvolání. Příklady (9) ilustrují asyndeton na úrovni fráze (koordinace premodifikátorů, př. 9 a, b; koordinace předmětů, př. 9 c) a věty (př. 9 d).

- (9) a. Mizerný, všivý svět! (B)
 b. a jaký maj krásný velký! (O)
 c. Jak dobře ještě poznám tyhle její náhlé změny nálad, tu náhlou trucovitost. (B)
 d. Jak rychle plyne čas, spěchají roční doby, země se řítí po svých kolejích k poslednímu, ostře klesajícimu zákrutu roku. (B)

Jak naznačují už výše uvedené příklady, na signalizaci zvolání se podílejí prostředky různých jazykových rovin, obvykle v různých kombinacích. V následujících třech odřezcích se postupně zaměříme na prostředky lexikální, prozodické a syntaktické.

4.2 LEXIKÁLNÍ PROSTŘEDKY

Lexikální prostředky se podílejí na vyjadřování zvolací funkce zásadním způsobem (jsou zastoupeny v 79 % dokladů). Jak ukazují příklady (10 a–d), tyto lexikální prostředky bývají příznakové, např. inherentně evaluativní, neformální, expresivní⁵ až vulgární, někdy též idiomatické (metaforické), a představují „citově motivované aktualizace“ v rovině výstavby konkrétního věcného obsahu (Grepl, 1967, s. 50).

- (10) a. to je debil ty vole (O)
 b. Šmejdi. (B)

4 K vyjádření podivu a překvapení v příkladu (7 e) přispívá i interogativní forma, která nevyjadřuje záměr získat informaci, nýbrž vyjadřuje citovou zainteresovanost mluvčího (Grepl, 1967, s. 77–78).

5 Obecně jsou jako expresivní „označovány prostředky vyjadřující emoce a hodnocení mluvčího, jeho postoje k adresátovi a předmětu komunikace [...]. Základním rysem expresivních prostředků je jejich nápadnost“, a to buď „vzhledem k systému jazyka [...] nebo vzhledem ke komunikačním normám“ (Homoláč — Mrázková, 2014, s. 19–20).

c. *takovejch takovejch krámů tam bylo* (O)

d. *Je to učiněný obr, ten krásný chlapec i chlap, ta tvoje lidská raketa času!* (B)

Přestože systematická a vyčerpávající lexikální analýza nebyla cílem zkoumání, lze v korpusu najít příklady různých typů evaluace: afektivní postoj mluvčího (11 a), hodnocení na základě přijatých morálních a etických norem (11 b), hodnocení na základně přijatých norem estetických (11 c, d) a intenzifikaci (zvýšení či snížení) stupně vlastnosti (*tak, jaká, opravdu* v př. 11 a, b, d) (Martin — White, 2005, s. 45–58).

(11) a. *Jsem tak šťastná, že jste mě pozval.*

b. *Jaká umíněnost.*

c. *To je ale škaredé dítě.*

d. *Opravdu zajímavé.*

Na základě výše zmíněného konceptuálního vymezení zvolání (Michaelis, 2001) je souvislost mezi zvolací funkcí a lexikálními prostředky vyjadřujícími afekt, zejména pak pozitivní či negativní emoce (překvapení), zřejmá. Souvislost mezi afektivním komponentem zvolání a hodnocením na základě morálních a estetických norem lze spatřovat v nepřímé/metonymické realizaci afektu, kdy je implicitní afekt evokován jinými, explicitně vyjádřenými typy evaluace (Bednarek, 2009, s. 117–118). Implicitní afekt v příkladech (11 b–d) lze tedy explicitně vyjádřit jako např. *Jsem překvapen/Divím se, jak umíněné/škaredé/zajímavé X je*. Intenzifikátory se podílejí na vyjadřování nečekané, extrémní míry hodnocené vlastnosti.

4.3 VĚTNÁ INTONACE

Jak již bylo řečeno výše, intonační ztvárnění napomáhá k identifikaci komunikační funkce; výrazná, zvolací intonace přispívá k vyjádření zvolání a postojů mluvčího, zvláště pak postojů emocionálních (Grepl a kol., 1995, s. 632; Grepl — Karlík, 1998, s. 491). V psaném jazyce se intonační křivka může reflektovat v interpunkci — v našich dokladech se předpokládaná stoupavě klesavá kadence indikuje přítomností vykřičníku (srov. Grepl — Karlík, 1998, s. 388; Čechová a kol., 2011, s. 271). Vykřičník se vyskytuje ve 30 % dokladů, zejména tam, kde má zvolací výpověď podobu oznamovací věty s kontextově zapojeným pronominálním podmětem (12 a, b).

(12) a. *to je tak dobrý!* (O)

b. *To je sumička!* (B)

4.4 SYNTAKTICKÉ UKAZATELE

Zvolací výpovědi mohou být syntakticky komplexní; evaluativní složka (jádro výpovědi, vyjádření extrémní míry dané vlastnosti) je v nich syntakticky oddělena od složky hodnocené (tematické). Můžeme rozlišit několik typů takových konstrukcí. Typ *Je úžasné, že se vám podařilo přivést syna.* (B) popisuje Grepl — Karlík (1998, s. 490) jako „souvětn[ou] výpovědní form[u] s hodnotícími (slovesně-jmennými) prediká-

tory v hlavní větě“. Postoj mluvčího vyjadřuje hlavní věta, hodnocenou skutečnost podmětňá věta vedlejší (s přísudkem vyjádřeným určitým slovesným tvarem nebo infinitivem). Hlavní věta je v těchto případech „explicitním vyjádřením afektivního postoje mluvčího, který jindy zůstává implicitní“ (Michaelis, 2001, s. 1043).⁶ Variantou tohoto typu jsou souvětí, kde je vlastní podmět anticipován v hlavní větě zájmenem *to* (př. 13 a, b).

- (13) a. *to je úžasný jak se vyblbneš* (O)
b. *Je to fajn mít přátele.* (B)⁷

Místo finitní věty může být postoj mluvčího vyjádřen redukovanou větou (s intenzifikátorem, př. 14 a) nebo jen postojovou hodnotící částicí (škoda v př. 14 b, c).

- (14) a. *Jaká škoda, že jsme se vůbec potkali.* (B)
b. *Škoda, že na ni pan Weston kdy pomyslel!* (B)
c. *no škoda že nemáme nákej sraz* (O)

Tam, kde je hlavní věta redukováná a závislá věta vyjádřená infinitivní konstrukcí (př. 15 a), přechází souvětěné zvolání plynule k případům „dodatečného připojování“ (Hoffmannová — Zeman, 2017, s. 48). Z hlediska aktuálně-členského představuje část dodávaná k evaluativnímu zvolání součást tématu a syntakticky ji lze považovat za podmět. Dodatečně připojený podmět mívá podobu nominální fráze (př. 15 b) a může být (podobně jako podmětňá vedlejší věta) anticipován v hlavní větě zájmenem *to* (př. 15 c, d). Na tematičnost dodatku ukazují také anaforické a deiktické výrazy (*tolika, tenhle, ten*). K citové zabarvenosti konstrukce přispívá i předsunutí jádra výpovědi (srov. Grepl, 1967, s. 94, 105; Daneš a kol., 1987, s. 558). Rematický charakter má evaluativní složka zvolací konstrukce i tam, kde je evaluace vyjádřena předsunutým podmětem (př. 15 e).

- (15) a. *Jaká potupa, být vykopán ve Fruitlandu, myslí si Lesja, po tolika miliónech poklidných let.* (B)
b. *Prapodivná věc, tenhle hovor mezi lidmi.* (B)
c. *To je ale výška, ten strop, vidíte?* (B)
d. *hmm .. to je dobrý vid' . to tiramisu* (O)
e. *Zatracený život, je samé trápení.* (B)

Grepl (1967, s. 44) hovoří o postupech dodatkového připojení či osamostatňování částí výpovědi jako o „nepravidelnostech“, „zvláštnostech“ či „odchyklách“ větné stavby, které jsou „často emocionálně motivovány nebo aspoň citovým odstínem doprovázeny“. Zdůrazňuje také, že na všechny typy osamostatňování částí výpovědi (tj. vy-

6 Tento souvětěný typ zvolání se podle Michaelisové (2001, s. 1042–1043) vyskytuje v řadě jazyků.

7 Kopřivová (2022a, s. 61) uvádí podobný příklad (*To je divné mít jenom polívku ne?*) z korpusu autentické mluvené češtiny.

týkání východiska/jádra či dodatkové připojování) nelze nahlížet pouze jako na modifikace syntaktické výstavby, ale primárně jako na „aktualizace normálních (bez-příznakových) způsobů realizace významové výstavby výpovědi“ (s. 44), jinými slovy na „aktualizace v normální výstavbě roviny aktuálního členění“ (s. 98).

Hodnotící postoj mluvčího může ovšem zůstat implicitní a zvolací výpověď má pak formu osamostatnělé vedlejší věty (Grepl — Karlík, 1998, s. 491; 27 % našich dokladů). Osamostatňují se typicky vedlejší věty uvozené tázacími slovy ve funkci intenzifikátorů *jak, jaký, kolik, co* (př. 16 a, b). Osamostatnělá může být i infinitivní věta (př. 16 c).

- (16) a. *Ach, kolik on toho ví.* (B) (srov. *Je úžasné, kolik on toho ví.*)
 b. *Jak po tom hrabe ne!* (O)
 c. *Takhle marnit nadání.* (B)

Podobně frekventované (26 % dokladů) jako osamostatnělé vedlejší věty jsou redukováné neverbální výpovědi. Jsou uvozeny buď interogativními intenzifikátory jako osamostatnělé vedlejší věty (př. 17 a) nebo intenzifikátory *takový, tak, ten, tolik* (př. 17 b, c), nebo případně dalšími intenzifikátory (př. 17 d). Redukované zvolací výpovědi mohou být tvořeny hodnotící částicí, např. *Škoda.* (B). Někdy ale mívají jen podobu samostatné nominální fráze s hodnotícím významem, např. *Úžasná kolekce.* (B), *svině stará škaredá!* (O), *no paráda!* (O). Jejich interpretace jako zvolání je pak výrazně závislá na kontextu a intonaci (reflektované v interpunkci). Tyto syntakticky příznakové formy zvolání mohou být projevem neschopnosti mluvčího vyjádřit při citové zainteresovanosti myšlenku v její plné šíři (Grepl, 1967, s. 57).

- (17) a. *Jaké bláznovství!* (B)
 b. *Takový rozruch.* (B)
 c. *těch piv co na to padne* (O)
 d. *Dost prapodivné pomyšlení.* (B)

5. ZÁVĚRY

Protože v češtině netvoří zvolací věty samostatný větný typ, pokusily jsme se zde identifikovat a popsat české zvolací výpovědi s využitím jejich anglických překladových protějšků. Zvolací výpovědi je možné vymezit na základě jejich komunikační funkce. Příznačné je pro ně to, že obsahují dvě složky — jejich kontextově zapojenou, presuponovanou složku tvoří propoziční obsah, který mluvčí sdílí s adresátem; druhou složkou je vyjádření hodnotícího postoje mluvčího. Mluvčí vyjadřuje podiv nad nečekaně vysokým, extrémním stupněm nějaké vlastnosti, kterou připisuje nositeli této vlastnosti. I když nemusí být explicitně vyjádřeny, jsou tyto složky ve zvolání vždy přítomny. Zvolání je tedy vyjádřením určitého postoje mluvčího.

Jazykové prostředky vyjadřování zvolání nacházíme jak na rovině zvukové, tak na rovině lexikální a morfologicko-syntaktické. Zvolací stoupavě klesavá intonace bývá v mluvnících popsána jako základní prostředek signalizace zvolací funkce výpovědi. V psaném textu se může reflektovat v interpunkci — vykřičník nacházíme

zejména tam, kde chybí jiné pro zvolání příznačné prostředky. Obecně však platí, že pro zvolání je typická kombinace příznakových jazykových prostředků různých rovin (prozodické, gramatické a lexikální), které se navzájem doplňují.⁸ To může souviset také s nutností vyjádřit extrémní míru vlastnosti, již mluvčí hodnotí. Kombinaci různých prostředků může ilustrovat např. zvolání *Kolik síly ve vás je, Brade*. (B) — jeho situační zapojení signalizuje deiktické zájmeno *vás*, kontakt s posluchačem je explicitně vyjádřen pomocí vokativu, vysokou míru vlastnosti vyjadřuje intenzifikátor *kolik* a zvolání má syntakticky příznakovou formu osamostatnělé vedlejší věty. Podobně zvolání *Jak jen se mohla tak zmýlit!* (B) zahrnuje kombinaci osamostatnělé vedlejší věty (na kontextovou zapojenost ukazuje nevyjádřený podmět), intenzifikátoru *tak*, postojové částice *jen*, modálního slovesa *mohla* a vykřičníku, který zřejmě odpovídá zvolací intonaci. V příkladu *taková kráva ta Zděna* (O) představuje expresivní výraz *kráva* s intenzifikátorem *taková* rematickou, hodnotící složku zvolání; jako gramaticky příznakovou můžeme zároveň hodnotit neverbální realizaci predikátu a dodatečně připojený tematický podmět.

Pokud jde o formální indikaci zvolací funkce, je třeba kromě kombinace jazykových prostředků zdůraznit ještě jeden aspekt — jejich příznakovost. Příznakovost jazykového prostředku lze definovat jako „dodatkový význam“ či „dodatkové informace, které vycházejí z užití v komunikaci a předurčují ho do určitého typu textů“ (Krčmová, 2017a). Příznakovost může být důsledkem aktualizace výrazových prostředků, tj. jejich záměrného odchýlení od standardního užití (Krčmová, 2017b; srov. Grepl, 1967). Prozodické, lexikální a gramatické prostředky, které jsme v našem výzkumu identifikovaly, lze velmi často za příznakové považovat a jejich využití ve funkci zvolání koresponduje s absencí jednoznačně formálně vymezeného typu zvolací věty. Na fonologické rovině jsme již zmiňovaly příznakovou zvolací kadenci (Grepl a kol., 1995; Grepl — Karlík, 1998). Příznakovost jazykových prostředků na rovině lexikální souvisí obvykle s jejich evaluativní funkcí, idiomatičností (metaforičností), expresivitou, neformálností či vulgárností. Na rovině morfologicko-syntaktické lze za příznakové považovat např. následující prostředky: interakční dativ, který neplní primárně gramatickou funkci, osamostatnělé věty vedlejší a redukované nevětné výpovědi, extrapozici podmětu, vytýkání a dodatečné připojování, souvětí s postojovým predikátorem v hlavní větě, kde hlavní věta nevyjadřuje propoziční obsah, nýbrž „pouze“ postoj mluvčího, nebo asyndetickou koordinaci. Na rovině aktuálně-členské je nutné uvést subjektivní řazení réma-téma.

Komunikační funkce zvolání není tedy realizována pevně vymezenou větnou strukturou, z jejíž formy by byla funkce zjevná i bez ohledu na kontext komunikační situace. Její signalizace jazykovými prostředky ale přitom není nahodilá a neomezuje se jen na intonaci (respektive interpunkci). Identifikaci zvolání napomáhá typicky kombinace příznakových prostředků různých jazykových rovin, s různou mírou konvencionalizace a jednoznačnosti (srov. Grepl, 2017).

Na obecnější metodologické rovině náš výzkum poukazuje na výhody i úskalí komparativní korpusové metody. Na jedné straně tato metoda umožňuje postupovat

⁸ Již Grepl (1967, s. 45) konstatuje, „že se citový postoj mluvčího ve výpovědi obvykle vyjadřuje komplexně aktualizacemi v několika [...] rovinách zároveň.“

od funkce k formě, na druhé straně je nutné dodat, že z podstaty aplikované metodologie nemůžeme podat úplný funkčně-formální popis zvolání v češtině, protože naše analýza bere v potaz pouze ty formální realizace zvolání, které jsou funkčními ekvivalenty anglické zvolací věty. Také nelze říci, že výše uvedené kombinace plní ve všech kontextech vždy funkci zvolání (viz bigram to je Kopřivová, 2022a, b, pozn. 2). Nabízí se také možnost využít pro komplexnější popis signalizace zvolání zvukových nahrávek v korpusu ORAL. V dalším výzkumu je proto potřeba podat systematictější a vyčerpávající popis formální realizace zvolací funkce v češtině.

LITERATURA

- ADAMEC, P. (1998): K syntaxi a sémantice „malých slov“: slůvko to. In: J. HASIL (ed.), *Přednášky z XLI. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: Univerzita Karlova, s. 55–58.
- BEDNAREK, M. (2009): Language Patterns and Attitude. *Functions of Language*, 16, 2, s. 165–92.
- BIBER, D. — JOHANSON, S. — LEECH G. — CONRAD S. — FINEGAN, E. (1999): *Longman Grammar of Spoken and Written English*. London — New York: Longman.
- CRYSTAL, D. (2008): *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. 3. vyd. Oxford: Blackwell.
- CVRČEK, V. (2015): *Mluvnice současné češtiny 1. Jak se píše a jak se mluví*. Praha: Karolium.
- ČECHOVÁ, M. a kol. (2011): *Čeština — řeč a jazyk*. Praha: SPN — pedagogické nakladatelství.
- DANEŠ, F. — GREPL, M. — HLAVSA, Z. (1987): *Mluvnice češtiny 3, Skladba*. Praha: Academia.
- DUŠKOVÁ, L. a kol. (2006 [1988]): *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia. Dostupné online na adrese: <http://www.mluvniceanglictiny.cz/>
- EBELING, S. O. — EBELING, J. (2020): Contrastive Analysis, Tertium Comparationis and Corpora. *Nordic Journal of English Studies*, 19, 1, s. 97–117.
- FRAWLEY, W. (1984): *Translation. Literary, Linguistic & Philosophical Perspectives*. Newark: University of Delaware Press.
- FRIED, M. (2019): Interakční dativ v běžně mluvené češtině. In: J. HOFFMANOVÁ — J. HOMOLÁČ — K. MRÁZKOVÁ (eds.), *Syntax mluvené češtiny*. Praha: Academia, s. 218–243.
- GAST, V. (2015): On the use of translation corpora in contrastive linguistics. A case study of impersonalization in English and German. *Languages in Contrast*, 15, 1, s. 4–33.
- GREENE, R. — CUSHMAN, S. (2016): *The Princeton Handbook of Poetic Terms*. 3. vyd. New Jersey: Princeton University Press.
- GREPL, M. (1967): *Emocionálně motivované aktualizace v syntaktické struktuře výpovědi*. Brno: Universita J. E. Purkyně.
- GREPL, M. (2017): Komunikační výpovědní forma. In: P. KARLÍK — M. NEKULA — J. PLESKALOVÁ (eds.), *CzechEncy — Nový encyklopedický slovník češtiny*. Dostupné online na adrese: https://www.czechency.org/slovník/KOMUNIKAČNÍ_VÝPOVĚDNÍ_FORMA (poslední přístup: 18. 2. 2023)
- GREPL, M. — KARLÍK, P. (1998): *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia.
- HEBRON, M. (2003): Seven Types of Asyndeton in Paradise Lost. *Journal of the English Association*, 52, 202, s. 21–36.
- HOFFMANOVÁ, J. — ZEMAN, J. (2017): Výzkum syntaxe mluvené češtiny: inventarizace problémů. *Slovo a slovesnost*, 78, 1, s. 45–66.
- HOMOLÁČ, J. — MRÁZKOVÁ, K. (2014): K stylistickému hodnocení jazykových prostředků, zvláště lexikálních. *Slovo a slovesnost*, 75, 1, s. 3–38.
- HUDDLESTON, R. — PULLUM, G. K. (2002): *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- CHLUMSKÁ, L. (2017): *Překladová čeština a její charakteristiky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- JOHANSSON, S. (2011): A multilingual outlook of corpora studies. In:

- V. VANDER — S. ZYNGIER — G. BARNBROOK (eds.), *Perspectives on Corpus Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins, s. 115–129.
- KARLÍK, P. a kol. (1995): *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- KLIMEŠOVÁ, P. — KOMRSKOVÁ, Z. — KOPŘIVOVÁ, M., — LUKEŠ, D. (2015): Slovo to v mluvených korpusech ČNK, jeho prefixace a reduplikace. *Časopis pro moderní filologii*, 97, 1, s. 21–30.
- KOPŘIVOVÁ, M. (2022a): Between phraseology and conversational routines: Using spoken Czech corpora. In: C. M. BLANCO (ed.), *Productive Patterns in Phraseology and Construction Grammar*. Berlin: de Gruyter, s. 53–77.
- KOPŘIVOVÁ, M. (2022b): *To je hrozný no. ale zas jako jsou kreativní* Evaluativní reakce v každodenní komunikaci. *Czech Language News*, 1–2, s. 7–20.
- KRČMOVÁ, M. (2017a): Příznakovost jazykových prostředků. In: P. KARLÍK — M. NEKULA — J. PLESKALOVÁ (eds.), *CzechEncy — Nový encyklopedický slovník češtiny*. Dostupné online na adrese: https://www.czechency.org/slovník/PŘÍZNAKOVOST_JAZYKOVÝCH_PROSTŘEDKŮ (poslední přístup: 18. 7. 2022)
- KRČMOVÁ, M. (2017b): Aktualizace. In: P. KARLÍK — M. NEKULA — J. PLESKALOVÁ (eds.), *CzechEncy — Nový encyklopedický slovník češtiny*. Dostupné online na adrese: <https://www.czechency.org/slovník/AKTUALIZACE> (poslední přístup: 20. 2. 2023)
- KRZESZOWSKI, T. P. (1990): *Contrasting Languages: The Scope of Contrastive Linguistics*. Berlin: de Gruyter.
- LÜDELING, A. — KYTÖ, M. (2008): Introduction. In: A. LÜDELING — M. KYTÖ (eds.), *Corpus Linguistics. An International Handbook*. Volume 1. Berlin — New York: de Gruyter, s. v–xii.
- MARTIN, J. R. — WHITE, P. R. R. (2005): *The Language of Evaluation: Appraisal in English*. Basingstoke — New York: Palgrave.
- MARTINKOVÁ, M. (2014): K metodologii využití paralelních korpusů v kontrastivní lingvistice. *Naše řeč*, 97, 4–5, s. 270–285.
- MATHESIUS, V. (1936): On some Problems of the Syntactic Analysis of Grammar. *Travaux du Cercle Linguistique de Prague VI*, s. 95–107.
- MEYER, R. (2017): Exklamativní otázka. In: P. KARLÍK — M. NEKULA — J. PLESKALOVÁ (eds.), *CzechEncy — Nový encyklopedický slovník češtiny*. Dostupné online na adrese: https://www.czechency.org/slovník/EXKLAMATIVNÍ_OTÁZKA (poslední přístup: 18. 2. 2023)
- MICHAELIS, L. (2001): Exclamative Constructions. In: M. HASPELMATH — E. KÖNIG (eds.), *Language Universals and Language Typology: An International Handbook*. Berlin: de Gruyter, s. 1038–1050.
- QUIRK, R. — GREENBAUM, S. — LEECH, G. — SVARTVIK, J. (1985): *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman.
- SIEMUND, P. (2015): Exclamative Clauses in English and their relevance for theories of clause types. *Studies in Language*, 39, 3, s. 697–727.
- STEHLÍKOVÁ, O. (1999): Komunikační funkce na škále pohrdání — obdiv. In: O. ULIČNÝ (ed.), *Komunikační a strukturální aspekty češtiny a jiných jazyků*. Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, s. 51–64.
- ŠTÍCHA, F. a kol. (2013): *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia.

KORPUSY

- KLÉGR, A. — KUBÁNEK, M. — MALÁ, M. — ROHRAUER, L. — ŠALDOVÁ, P. — ŠEBESTOVÁ, D. — VAVŘÍN, M. — ZASINA, A. J. (2022): *Korpus InterCorp — angličtina, verze 14 z 31. 1. 2022*. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Dostupný z <http://www.korpus.cz>
- KOPŘIVOVÁ, M. — LUKEŠ, D. — KOMRSKOVÁ, Z. — POUKAROVÁ, P. — WACLAWIČOVÁ, M. — BENEŠOVÁ, L. — KŘEN, M. (2017): *ORAL: korpus neformální mluvené češtiny, verze 1 z 2. 6. 2017*. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Dostupný z <http://www.korpus.cz>

Markéta Malá | Katedra anglického jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy | Celetná 13, 116 39, Praha 1
ORCID ID: 0000-0003-3611-8433
Marketa.Mala@pedf.cuni.cz

Zuzana Nádraská | Katedra anglického jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy | Celetná 13, 116 39, Praha 1
ORCID ID: 0009-0001-6402-8470
Zuzana.Nadraska@pedf.cuni.cz